

Mücadelenin taktiki

Başta Azerbaycan olmak üzere Kafkasyanın her tarafından gelen haberler oldukça hayecanlı ve endişelidir.

Kanlı istilâ rejimi hâsâna getirmiş — her tarafta mukavemetler ve isyanlardır — devam ediyor. Köylüler bir taraftan hükûmete erkaz vermiyor, diğer taraftan da fırsat düşüştüğe şurada-burada hükûmet ve firka memurlarına saldırıyorlar.

Muhtelif manbalardan alınan malumatın teyit ettikleri tek bir şey vardır ki o da bu baharda tekrar kanlı hadiseler olacağı ihtimalidir. İşbu nushamızda hududu geçerek, İran ile Türkiye iltica eden bazı mücahitlerin hekâyelerinde bu ahmini temin etmekteyiz.

Gazetemizde kayıtlanan vahşet, terror ve idamlara binaen, cana gelen ehalide baharda büyük mevsim vurusmalarına meyl ve hazırlık varmış.

İstilâ rejimine herde kızıl imperyalizmin tesis ettiği hak bilmez, hukuk tanımaz, hürriyet, milliyet ve İstiklâl düşmanı bir rejime karşı koymanın en münasip yolu şüphesiz musallah mukavemet, ya ölümlü ve ya dirim şiarına bağlanmaktır. Kafkasya işte bu taktiki-musallah mücadele taktikini edinmiştir. Bu halin tabii bir sevk ile ediniş olduğu taktilir...

Musallah mücadele taktikinin de fâbi olması zarurî bazı esaslı şartları vardır. Bunlardan birincisi bütün kafkasyalı milletlerin müşterek hareketidir. Bu, demek olur ki şimdiki vakidir. Partizanlar meşep ve millet farkı olmadan umumî düşmana karşı birleşmiş bulunuyorlar ve aralarında şimdiki şerait dahilinde tasavvur olunaabilecek kadar bir temas ve rabıta vardır. Fakat muvaffakiyetin ikinci bir şartıdır. Buda musallah mukavemet ve müadele hamlelerinin istratejik zamanları, uydurulması zaruretidir. Bolşevik hükûmetinin başı harici ve dahili mühim bir harp ve ya ihtilâl ile meşgul olmadıkça partizanlarımızın yapacakları şu ve ya bu çıkışın zayıfla neticesineğini görmek mümkün değildir.

Geçen mekâlimizde sovyet hükûmetinin imzalarakta olduğu ademî-tâcaviz muahadelelerinden ziyade uzak şarka yürüyen hadiselerin inkişafına dikkat etmek lazımdır, demiştir. Kafkasyanın ümüme, Azerbaycanı ise hususen [düşman] darbe indirebilecek canlı kuvvetleri bu cihete ehemmiyet vermek, raktünden evel vuku bulacak, çıkışları, düşmanın istediği provokasyona girmemelidir.

Düşmanın harp hazırlığındaki planlarının umumî sistemini teşkil eden, beş yıllık planı yanında birde mümkün olduğu kadar bir kanışıklık esasında kendisine engel olacak,

Azerbaycan köylüleri

Reşit muhabiri mahsumuzdan aldığımız mektupta denildiğine göre son zamanlarda Azerbaycan'ın muhtelif yerlerinde ağır vergileri veremiyen köylüler Sovyet hükûmeti tarafından bin türlü işgeneye maruz kalmakta ve ekseriyete tevkiî edilmektedir. Muhtelif unvanlar altında köylünün sırtına yüklenen ağır vergiler zaten van yoku elinden alınmış köylüleri temamen bitirmiştir.

Hükûmet her hangi bir köylü hareketine mahal vermemek için köylülerin iletir gelen adamlarını ve iş becere bilecek eşhası nazaret ve tarassüt altında bulundurmaktadır.

Azerbaycan'da partizan hareketi

Van muhabirimizin verdiği malumata göre birinci nushamızda İrana geldiğini haber verdiğimiz partizan başlarından Mehmet Kasım ve Yunus kendi adamlarıyla Vana gelmişlerdir. Bundan başka Agdam partizanlarından Nahri Efesef dahi kendi 31 adamı ile İrana iltica etmiştir.

Vana gelen partizanların söylediklerine göre partizanlardan Borsulu Mehmet ruslarla müsâdemede 16 arkadaşıyla beraber şehit olmuştur. Bu müsâdemede 25 e kadar yerli komünist ve 30 a kadar rus askeri öldürülmüştür.

Yene Kızıl Hacıhan Mir Hasan 14 arkadaşı ve Ziveli Masumda 4 arkadaşıyla beraber şehit olmuşlardır. Bu müsâdemede

lerde ruslardan dahi epeyi telefât olmuştur.

Son mücadelelerde Gaffar, Pirverdi, Halil nam partizan başlarının bir kaç arkadaşla beraber şehit oldukları haber almıştık.

Partizanlardan bir çoğunun şehit düşmesine ve İrana iltica etmesine rağmen Azerbaycan'ın Karabag, Agdam, Ağdas, Ağca Bedi, Şeki, Gence Kolan taraflarında partizan hareketi hala devam etmekte ve partizanların adedi mühim bir yekün dnmaktadır.

Gelenlerin müteffiken tasdik ettiklerine göre önümüzdeki ilk baharda Azerbaycan dahilinde mühim hadiseler beklenmektedir.

Musabekof'un itirafı

Bakü ve Tiflis gazetelerinde okunduğuna göre bir müddet evvel Moskva'da inkat eden umum itihâat icraiyet komitesi ictimanda Maveraiy Kafkasya namına rapor veren Mav. Kafkasya komiserleri heyeti reisi Musabekof Sovyet hükûmetinin Mav. Kafkasyadaki „muvaffakiyetlerini sıraladıktan sonra en mühim sahalarında müşahede edilen noksan ve ademî muvaffakiyetleri itiraf etmek mecburiyetinde kalmış ve demiş tirki: „Bu „muvaffakiyetler“ meyanında bir çok noksanlar ve siyasî noktayı nazardan yapılmış büyük hatalar da yok değildir. Mesela

köylü siyaseti ve kolhozların idaresi hususunda çok büyük siyasî hatalar yapılmıştır. Umum Maveraiy Kafkasya mikyasında bilhassa Azerbaycan'da idare adamlarının siyasî hataları yüzünden ipek, pamuk, yün, bakır ve kömür planları ikmal edilememiş ve büyük müşkülata maruz kalmıştır.“

Musabekof raporunun sonunda Mav. Kafkasya demir yollarının dahi pek iyi bir vaziyette olmadığının işaret ederek Moskva ağaları tarafından M. Kafkasyaya 1932 için verilecek tahsisata zam yapılmasını rica etmiştir. („Bakinski Raboçı“ N 302.)

Uydurma rakamlar

Bakü gazetelerinin büyük bir telaşla kayıtlıklarına bakılırsa, son zamanlarda yapılan tahkikat neticesinde bir çok vilayetlerde firka ve icraiyet komiteleri gibi mesul makamların pamuk zeriyatı, mahsul miktarı hakkında uydurma rakamlar gösterdikleri ve firkanı aldattıkları görülmüştür. Bu kabil hareketlerinden dolayı Karasu mintakası firka kâfibi Kâzımov,

ylene aynı muntakamın icraiyet reisi Musayefin Azerb. komünist firkasının kararile vazife ve firkanın ihraç edilecek mahkemeye sevk edildiklerini haber veren „Bakinski Raboçı“ (N. 274) gazetesi gitliğin ter tarafından artan bu uydurma rakamlar yüzünden pamuk planının son derece vahim bir vaziyette bulunduğunu dahi ilave etmektedir.

Sovyetlerin harp hazırlığı

Sovyetlerin yeni bir „askeri beş senelik plan“ terfihile meşgul oldukları atrafında bir müddet evvel çıkan haberi teyit eden, „Deutsche Tageszeitung“ gazetesine göre terip edilen plandan maksat kızıl orduyu takviye etmek ve Sovyet imalatı harbiyesinin inkişafına çalışmaktır.

İmalatı harbiye fabrikaları Edil boyu ve Ural taraflarında tesis edilecek, ordu

hususî tank ve kimya müfrezelerile teçhiz edilecektir.

Bundan başka Moskvadan Londra gazetelerine haber verildiğine göre Sovyetlerin 1932 harbiye bütçesi 19,250 milyon frank olmak üzere tesbit edilmiştir. Askerî işlerle alakadar diğer tahsisatlar dahi ilave edildiği takdirde bu miktar 41,875 milyon frank bulunmuş oluyor.

ordu arkasını vura bilecek her türlü canlı kuvvetleri şimdiden imha etmek planı mevcuttur.

Bu plan mucibince bir ki o Kafkasya partizanlarını adeta tahrik ederek, tesadüme sevk ediyor ve dolayısıyla, meydana boşluğundan bilistifade, mümkün olduğu kadar onları ezmek ve mahv etmek istiyor.

Tabiidir ki bu planında o temâmile muvaffak olamaz. Çünkü onun cebirle ezceği kuvvetler yerine kendi zâlim idaresinin tesirile dogan ictimâî şeraiyet yeni kuvvetleri hemen

yetiştirecektir; „bir damla kandan bin bir mücahit dogacaktır“. Fakat ne olsada tahlil ettiğimiz hadisat kendine mahsus bir harp hadisесidir. Her harpta olduğu gibi bu harptede vakti gelmeden kuvvet israf etmeğe gelmez.

Bunun için dir ki cihan efkarı umumiyesini memleketimizde akan kanlarla ve tüten dudmanlarla celpederken, mücahede kuvveti üzerinde müessir olanların da dikkatlarını bu mühim noktaya celpediyoruz!...

M. E. Resul-zade

„İstiklâl“ gazetesine

Vahşi bir kuvvetin istilâsı altında inlemekte olan Azerbaycanımız, Moskva'nın kızıl vahşetlerin maruz kalan milletimizden kara, aynı zamanda en tarihi günlerini yaşamaktadır. Kara, çünkü hürriyet ve istiklâlden mahrum, idâm, sürgün, garet ve katliamlara maruz olan Azerbaycan'da kan kursora çıkmıştır. Azerbaycan istismar ve yagna edilmektedir. Dünyanın en zengin kit'ası olan vatamızda, cihann en çalışkan ve müsteit milleti olan halkımız bir parça ekmeğe muhtaç, ac ve eplak bir halde vahşi istilânın kanlı peçencesinde mahvoldmaktadır. Milletimiz siyasî, millî, askeri ve iktisadî hakimiyetinden mahrum edilmiştir. Memleketimiz bir rus müstemlikesi haline getirilmiştir. Bu mezalime, esaret, haksızlık ve vahşete karşı isyan eden halkın, hürriyetini, istiklâlini talep eden milletimiz ve milletimizin dimağın teskil eden münevver zümre kafile kafile kursuna diziliyor, Rusyanın buzu cehenemlerine sürülüyor, binlerle, on binlerle mahvediliyor.

Bütün bu felaketti ve kara günlerle beraber Azerbaycanımız şanlı istiklâl mücadelesi gibi tarihi günler yaşamaktadır. Rusun mezalimine, istilâ kuvvetinin kurunu vüsta vahşetlerine rağmen milletimiz mücadelesinden yaza gemiyor. Verilen kurbanları yeni kurban avı ediyor. 12 senedir devam eden bu şanlı mücadele yıldan yıla daha ziyade kuvvet ve vus'at kesp ediyor. Milletimiz milliyet, cumhuriyet, istiklâl ve demokrasi namına yükselttiği bayramın elinden burakmıyor. Vatann cennet gibi ovalarında, cehdiyet, hürriyet ve gururun timsal olan başı dumanlı-karlı dağlarında, sarp kayalarında, şimal denizinin buzu adalarında, Sibirya taykalarında milletimizin alkânile tarihini, istiklâl mücadelesi tarihinin en şanlı sahifeleri yazılıyor.

Vatann bu vaziyetini, milletin bu git-tike yükselen sesini cihana bildirmek ve yaşatmak hürriyetin ve beşeri prensiplerin ayakları altına alınmış olduğu memlekette, Moskva'nın hükûmran olduğu yerlerde, imkân haricinde bulunan milliyet-memleket haricinde bulunan milliyet-perver ve istiklâli Azerbaycan nesline, bu hususta büyük ve tarihi vazifeler terettip etmektedir.

Mücahadelinin tercümanı olmak! Mücahadelinin sesini eşittirmek! Milliyet ve istiklâl, cumhuriyet ve demokrasi namına devam eden mücahedenin alemdarı olmak! İşte bu gaye ve bu maksatla Avrupa'nın merkezinde itişişara başlayan „istiklâl“ gazetesi, Azerbaycan ve onun istiklâlini istirdat yolunda çok kıymetli ve tarihi bir vazife deruhte etmiş bulunmaktadı.

Aynı gaye uğrunda senelerce çalışmış olan „Odlu Yurt“ mecmuasile „Bildiriş“ gazetesinin ailei kalemiyesi, bu münasebetle „istiklâl“ın zuhurunu candan selamlar ve alkışlarken vicdandan kopan bir sesle der ki:

— Yaşamın Azerbaycan!

— Yaşamın İstiklâl!

— Yaşamın milletlerin kurtuluşu!

„Bildiriş“ ve „Odlu-Yurt“ yazi işleri müdürü: Mirza-Bala. İmtiyaz sahibi: A. Kâzım-zade. Tahrir heyeti azasından: M. Ali Resul-zade.

Istanbul, 21. 1. 1932.

Yeni petrol menbaı

Bakü gazetelerinde okunduğuna göre son yapılan jeolojik tetkikat neticesinde Bakü civarındaki seyfiyelerden Merdekân'da zengin petrol menbaı olduğu anlaşılmıştır. Bu münasebetle icima yapan muhabissalar Merdekândaki petrol menbaının çok derinde olduğunu, binaenaleyh 1500 metro derinliğinde kazma işlerine ihtiyaç gösterdiğini kayıtle bu yakın zamanda ilk tahariyat işlerine başlanacağını beyan etmişlerdir.

Azerbaycan'da ruslaştırma

Köy teşkilatlarında, fabrika ve müesseselerde ruslaştırma ve hâkim rus sövenliği gittikçe artıyor. — Azeri türkesi tehlike altında.

Hariçteki milli Azerbaycan neşriyatı ile polemik yapan Azerbaycan komünistleri bilhassa sabık maarif komiseri Mustafa Kuliyev'in mutad aksî iddaalarına ragmen son gelen Bakü ve Tiflis gazeteleri Azerbaycan'da hâkim rus sövenliğinin her zaman olduğu gibi gene kuvvetlendigni vakalarla anlatmakta ve kendi komünistlerinin iddaalarını tekipt etmektedi.

Gazeteye göre misallerile göreceğimiz vechile Azerbaycan'ın köylerdeki müesseselerinde fabrika ve mekteplerinde kök salan hâkim rus sövenliği bir aksî-lamel olmak üzere yerli milliyetçilik cereyanını vucude getirmiş ve bu suretle ruslarla türkler arasında açık mücadeleye sebep olmuştur.

Yene gazetelerin itirafına göre yer yer kendini gösteren rus sövenliği bir çok türka teşkilatları ve türka kâtipleri tarafından müzaheret görmektedir. Bu suretle aynı maksat etrafında birleşen göven bîtaraf ve komünistlerin yegane hedefi, bulundukları müessesede ve teşkilatlarında yerli türkleri emek, ileri çekmemek, kadro yetiştirmesine mani olmak hasılı her hususta türklere müşkülât çıkarmaktır. İşte bu hedefe varmak maksadıyla rusların ne gibi bir hattı hareket takip ettiklerini daha iyi anlamak için muhtelif yerlerdeki vakaları görülm.

Tiflis'te müntezir „Zarya Vostoka“ gazetesi (N 349) yazıyor:

... Yag tröstinin büyük sovholarından biri olan Bağışçık sovhosunda hâkim rus sövenliği çöçleklerinden büyük bir demet vucude gelmiştir. Türklele rusların arası gayet fenadır. Agronom Zaharçenko yerli türklerin şiddetle aleyhindedir ve türklerle son derece kabız muamele ediyor. Sovhoz amelebinin çoğu rusca bilmeyen türk olduğu halde idare ve teknik adamları arasında bir tanede olsun türke bilen yoktur. Toplantılar rusca olduğu için türk amelelerin bir tanesi bile iştirak etmiyor ve itimadan kaçıyorlar. Sovhozun türka kâtibî buna karşı hiç bir tedbir itihazına lüzum görmemiş ve musamahakâ davranmıştır.

Sanayi müesseselerine gelelim. „Oktober inkılabı“nam fabrikamız için iktimadında bir amele söylüyor: ... Fabrika dahilinde hâkim rus milliyetçiliği kuvvet-

Jenmiştir. Biz türkleri ilerilemeye bırakıyor ve bize her hususta müşkülât çıkarıyorlar. Fabrikada çalışan 225 işçi kadından ancak 4 ü türktür. Türk kadın yokmu? Var, teknik kurslar görmüş türk kadınları çoktur, fakat türk oldukları için almyorlar. („Komünist“ N 302.)

Diğer misal. „Zarya Vostoka“nın (N 349) muhbiri yazıyor: ... Azereft (Petrol müessesesi) müesseselerinde yerli türk bilhassa kadın amele kadrosu yetiştirmek mes'alesi tamamille ihmal edilmiş ve hâkim rus sövenliği yüzünden bu meselenin tahakkuku suya düşmüştür. Azereft müesseselerinde çalışan kadın işçilerin nisbeti ancak yüzde 1 dir. Çok vakit işe terichen rus amelelerin alındığı ve türklerin ret edildiği görülmüştür.

Mekteplere bakalım, yine aynı ruh aynı zihniyet hâkim! Yene „Komünist“ (N 294) gazetesinde okuyoruz: ... „Kaspar“ deniz tehnikumunda rus şubelerine gavyet yılı bakıldığı halde türk kısmı tamamen ihmal edilmiştir. Mecmu 813 kişisinden ancak 157 isî türktür. Aksam kurslarında okuyan 271 talebenin 15 i türktür. Yüksek tahsile ekseriyetle ruslar gönderiliyor. Rus talebeler arasında hâkim rus sövenliği sık sık kendini göstermektedir.

Buraya naklettığımız vakalar resmi matbuatta geçebilen misallerdir. Kim bilir matbuatta yer bulması caiz olmayan daha ne kadar ve nasıl vakalar vardır. Fakat ne olursa olsun rus bolşeviklerinin hâkim rus sövenliği siyasetini sistematik bir tarzda her yerde tatbik ettikleri ve buna karşı mahalli komünistlerin hiç bir şey yapamadıkları söz götürmez bir hakikattir.

Son seneler zarfında bu melun siyasetin şimdide kadar az çok temiz kâlmış bir sahayedeymiş sınısı sınısı müscellet olduğunu görüyoruz — Azeri türkesi.

Millî sanat ve edebiyatını yine türk komünistlerinin elle üst etmeye çalışan ve ilim, edebiyat lisansına girmekle buna kismende muvaffak olan ruslaştırma siyasetinin şimdide halk kütleleri arasında intişar edilmiş istenen gazetesinde daha taht peyda olduğunu görüyoruz. Azeri türkesini gavyet mühim bir tehlike altına sokan bu menhus siyaset, zaten bir kilise terçime insan şekline saktığı

Görünüşler ve düşünüşler

Bakü'de intişar eden Türkçe „Komünist“ gazetesinin nüshalarını araştırdığımız zaman geçen senenin Teşrinî evvel ayına mahsus nüshalarından birinde (N 253) „Mükâfat aldılar“ başlıklı bir yazı gözüme ilişti. Kime, ne için? Ne mükâfatı? „Bayramlı mahiyeti, Haşim Hanlı sıralığındaki olan „Sosyalizm“ kolhozunda Gonga Samet kızı, „16nci kurultay“ kolhozunda Dürrü Ataş kızı, Aga beyim (hanım) ve Ali Bala pamuk toplamakta eyi çalışmış oldukları için kooperatif tarafından telif edilmişlerdir. ... Yani onlara varım porsiyon ekme, bir dişleme şeker, bir kaşık çay (eger varsa, yoksa çay yerine sabun) verilmiş olacaktır. Ve bu itibar ve mükâfat Gonga, Dürrü ve Agabeyim hanımlarla erkekler namına yegâne kişi olan Ali Bala „yoldaşları“ hayatında, Oktober bayramı arafesinde ne büyük bir hadise teşkil etmiş olacaktır.

Evela bir sorgu:

Neden pamuk kolhozlarında çalışanların ekserisi (bu misalde yüzde 75 diyor) hep kadındır?

Çünkü erkekler hep sürgünde dir. Bunu diğer sovyet gazetelerinden de öğrenmek kolaydır. Ne için çalışmaya taşvık, tahrik, hatta tehdide ihtiyac vardır?

Çünkü: köylü kendisi için çalışıyor. Ektiği, biçtiği bütün mahsulü elden alıyor. Kendisi Roma esirlerinden daha bedter, rus krepostnoy köylüsü gibi esirler sürüsü halinde çalışıyor. Böyle olduğu için Azerbaycan köylüsü isyan ediyor. Zincirlerini kırmak, kelepceden azat olmak, kölelikten hâlas olmak için canını düşünce alarak çanilere saldırıyor. Mücadele ediyor. Mağlup oluyor. Onu esir kafilleri halinde Rusyanın buzlu cehanemlerine sürüyorlar.

Fakat, Azerbaycan altın kadar zengin topraklı buradadır. Buradan çıkan servet, burada yetişen mahsul Rusyanın

türke gazetesine nispeten daha fazla rus kelimeleri sokmaya çalışıyor. Bu hususta bir fikir edinmek için laaletayın bir türke gazetesine tetkik etmek kâfidir. Mesela bir „Komünist“ gazetesini açınca, türke mukabilleri pek ala bulunan trubçeka, buhta, kaçalka, brigada, uçastok, oerka, progul, uçot, nagruzka, rayon, tsel, paravoz ve prostoy gibi rus kelimelerle karşılaşıcağız. Türkeyce sokulmak istenen bu rus kelimelerinin istimalı o kadar şuurlu bir surette yapılmıyor, hatta „Komünist“ gazetesinde çalışan Türkiyelî komünist Eset Eyubi bile kendi yazılarında bir çok rus kelimeleri kullandığı gibi makalesine başlık olmak üzere „Nagruzka“ diye rusca bir kelime intihabında hiç bir mahzur görmüyor. Bunu

buzlu bataklıklarında, fundura ve taykalarında ne gezer.

Ekme, ekirmek, yağma ve istismar eylemek lâzım.

Onun için rus muhaciretine rus selfinin kuvvetinden istifade etmek, Azerbaycanı aynı zamanda ruslaştırmak istiyor.

— Çalışın yer, çalışmayan acından ölmüldür!

Bu zalim ve müstevî kuvvetin prensipidir. Bu şiar uzaklarda çok cazip görünüyor.

Fakat insan yalnız kendisi için, yakını için, ailesi için, eli ve milleti için çalıştığı zamandır ki manevî, ruhi bir memnuniyet duyar.

Kalbden vicdanın, vazifeden ve ruhtan doğan ve bendliğini bir parçasını taşıyan, kendisi için olduğuna kemaarı bulunan bir iştir ki insanda manevî ve kudsi bir tecrübiyet uyandır. Atalarnı demiş oldukları gibi — İşlemiyen dışılmaz!

Fakat bir işlemek, bu çalışmak başkası için, kendisi için, ailesi, evladı, yakını, eli ve milleti için olmayınca, vicdanın isyan eden insan bir köle haline getirilerek, felsefete aksi bir şekil almış olur: — işlemiyen işlemek!

Ve hayvan sürüsü gibi köle sürülerinde çalıştırılmak için, onlara da yem vermek ihtiyacı hasıl olur.

Fakat insanla suur var. Onu yalnız „saman“ ve „arhanc“la değil tehdit ile maneviyatına tesir etmek suretinde de işlemek mümkündür. Onun için bolşevikler ilan ediyorlar:

Kim pamuk plamun ikmal edemeye ekme ve şeker görmüyecek!

Gonga, Dürrü ve Agabeyim körpe çocuklarını yastak için ne yaparsın? Erkekleri yak li çalışın. Onun için gece gündüz çalışıyor ve netice de kooperatifin emek mükâfatını kazanıyorlar.

Ölmek için kendilerini ölüme atıyorlar.

M.-B.

Onbeş dilli bir öлке

Bolşevik ihtilâlinin 14nci yıl dönümü münasebetile Bakü gazetelerinden rusca „Bakinski Raboçi“ (N 262) ve türke „Komünist“ (N 260) de M. Mehmedof „Lenin Millî Siyasetinin muvaffakiyetleri“ hakkında bir makale neşretmiştir. Komünist muharrir makalesinde ezimle diyor ki:

— „Bu kadar kıfayet eder ki: Azerbaycan erzaşı dahilinde yaşayan bütün milletleri ihtiva etmek üzere 15 lisanda tedrisat icra edilmektedir. Bu parlak neticeler Lenin millî siyasetinin mahsulüdür.“

Azerbaycan millî vahdetinin parçalanması, Azerbaycan'da vahit ve müsterek Türkçe yerine, onbeş tane biri de Türkçe olmak üzere, onbeş lisans ve onbeş „milliyetin“ ikame edilmiş olması! ...

Bunun Lenin millî siyasetinin „parlak neticeleri“ olduğunu bizde kabul ve itiraf ederiz. Böyle bir parçalamaya olsa olsa yine oktober ihtilâli mahsulü ola bilirdi. Başka türlü de olmasına imkân yoktu. Çünkü, rus imperyalistlerine, hükümede bilmek için parçalamak, ruslaştırma için Azerbaycan'da hâkim lisani ortadan kaldırmak, Azerbaycan milletini 15 „milliyete“ ayırmak lâzım idi.

Bu 15 „millet“ ve 15 „lisan“, yalnız ermeni, rus ve gürcü gibi ekalliyet teşkil eden milletler ve bu neviden olanlar değildir. Moskva Azerbaycanın millî

mevduyietini ortadan kaldırmak için tarihini arşivini araştırmak yolu ile sunî milliyetler aracı ve onlara mahsus müstakîl yazı, alfabe, edebiyat ve lisan yaratmak için milyonlar sarfetmiştir.

„Bildiriş“ gazetesinde (N 52—58) Lenin Millî Siyasetinin Azerbaycan'da ne gibi neticeler verdiğine dair neşrettığımız makalelerde Moskvanın bu parçalamaya siyasetinin ne şekilde ceryan ettigini ve ne gaye takip etmekte olduğunu tafsilatle sarhetmiştik. Ve „Komünist“ gazetesine istinaden (sene 1926 N 153) bu milletlerin Türk, ermeni, rus, fars, Alman, Avrupa yehudileri, Azerbaycan yehudileri, Latış, Beserablî, rum, Gürcü, Kürt, Taliş, Udin ve Lezgi'den ibaret olduklarını, bunlardan Türklere çıktıkdan sonra yerde kalanların yüzde 49 teşkil ettiğini yazmıştık. Bolşevik istatistikî bu yüzde 49 e dahil bulunan rusların miktarını yüzde on üç (13%) göstermektedir ki, bunda istilâden evvel yüzde beşten fazla değildi. Bu nisbet görüştörler ki, Moskva bir taraftan muhaciret yolu ile rusların sayım Azerbaycan'da artırmakta iken, diğer taraftan Azeri Türkünün vücudunu parçalamakta devam etmiş, iki bin, belki daha fazla seneden beri müsterek hayata, müsterek yurda, hars, lisan, tarih, an'ane ve dine malik bir cemiyetin Taliş, Lezgi, Kürt, Fars (?), Yehudi, Ermeni, hatta Udin gibi iki köyden ibaret

birer „millet“ meydana getirmek suretinde Türklere miktarını yüzde 15 e indirmek istemiştir.

Halkbaki bütün yukarıda sayılan hars, lisan, hayat tarzı ve an'ane itibarile Azerbaycanlı ve Azeri Türkünün başka bir şey degillerdir; hatta Türkeyci bir Türk kadar benimsemiş, ermenilerle yerli yehudileri, din noktai nazarından, hariç ettikten sonra, isimleri gegen bütün halklar aynı dinde, yani islamdırlar.

Taliş denilen „millet“ Azerbaycanın en zengin vilayetlerinden birini teşkil eden Lenkeran'da, deniz sahilinde oturmakta, harsen, lisanen, din, tarih ve an'ane itibarile asıl Türktürler. Lezgiler, Azerbaycanın şimalinde, Kafkasya dağları eteginde sakin müsterek dilleri Türkçe müslüman bir eldir. Kürtler, Karabağın dağlık kısmında yaşayan Türk ve müslüman ehliyye denir. Bunlar Türkedden başka hiç bir dil bilmezler. Bu havâlide kışın ovalara inenlerin „kürt“ ismini kaydettikleri, Türken dağa çıkarken „kürt“ unvanını aldıkları çok vaki olmaktadır. Bu suretle burada „kürtlük“ yalnız „dağlılık“ manasında kollanılmaktadır.

Azerbaycan'da „Fars“ adını bir „millet“ asla mevcut değildir. Yerli Yehudiler Azerbaycanın Kubâ kazasında yaşayan 13000 kiş bir cemaattir. Bunların, dinleri yehudi olduğu kaydedilen Hazar Türklereinden kalmış oldukları zannedilmektedir.

Udinler Şeki kazasında iki köyden ibaret bir cemaat olup resmi ve hususi

görünce öteliler gibi bu adamında türkede rus kelimeleri kullanmak hususunda yukarıdan rus ağalarından bir direktif aldığna şüphe etmek elden gelmiyor. Bu suretle istilâden beri Azerbaycan'ın her müessesesi ve teşkilatlarını geniren rus-bolşevik fâsan böceği yerli ahâlinin millî sanat ve edebiyat mahsullerini gemirdikten sonra şimdide ana diline müsellat olmuş, onu gemirmek üzredir. „Lenin millî siyasetini“, „muhtavaca proleter, sekilce millî“ diye tavsif eden bolşevikler, bütün sanat ve edebiyat muhtevasını „proleterleştirdikten“ diğer tabirle ona rus zevk, ve psikolojisi asıldıkdan sonra şimdiki şekle hucum ediyor onunda proleterleştirmeye ruslaştırmağa gayret ediyorlar.

A.-T.

lisansları Türkedir. Udinler, Milattan evvel onuncu asrıdan başlayarak, milattan sonra onuncu asra kadar yaşamış olan Agovanya — Albanya — Arran — Azerbaycan devlelinin, Merit ve Urartu kitabelerinde isimleri zikredilen, âri ve semit ırklarına mensup olmadıkları sovyet âhillerinde de tabul edilen, asil ehlinisi teşkil eden tarihi bir milletin kalıksı zemedilmektedirler.

Almanlar onokuzuncu asrın nihayetlerine doğru Azerbaycana gelmiş ve Genç civarında bir iki köy salmış, mahalli Türklele karışmış ve ünsiyet peyda etmiş kolonistlerdir.

Ermeniler haric olmak üzere diğer milletler Bakü ve Genç gibi büyük şehirlerde münahasren amelelik ve askerlik yapan ve ehemmiyetsiz bir yekün teşkil eden halklardır. Azerbaycan ermenileri ve Azerbaycanı müstelif yerlerinde köy salmış rus muhacirleri bile, diğer milletlerle münasebetlerinde, unumî dil olarak Azeri Türkesini kullanmaktadırlar.

Azerbaycan Türkesi, Şimali ve cenubi Kafkasya'da yaşamakta olan ve miktarları bin kişiden başlanmış dört-beş milyon kadar yükselen yetmiş iki milletten daimî ve hayatî münasebetinde medeni bir anlaşma vasıtası olmuştur. Yalnız Azerbaycanı kendi dahilinde değil, cenubi Kafkasyanın Azeri, Gürcü ve Ermeni gibi üç başlıca milletleri arasında tabii anlaşma lisani Azeri Türkesi olduğu gibi Dağıstan gibi Türk unsurlarile beraber gavyetli Türk müslümanların yaşadığı karışık kavimî memleketler de dahi müs-

Cafer Arkadaş

Tahrandan gelen son posta kara bir haber getirdi:

— İstiklâl mücadelesinin en metin ve kahraman mücahitlerinden biri, „Musavat“ fırkasının 17—18 senelik bir partizanı, mefkûre ve mücahede arkadaşımız Cafer Caferli, kalbinde vatan hasretini olduğu halde gurbette veremin pence-

sinde gözlerini ebediyen kapamış, ömrünü mücahede için devam ettirmekte olan mübariz nesle başlamıştır.

Bütün varlığını sarsan bu kara haber, Caferi, on beş seneden beri tamdığı mucahede arkadaş, İstiklâl mücadelesinin mütevellif cephelelerinde, bir teşkilatçı, bir mefkûreci, bir hatip, bir komiteçi, bir mücahit olarak canlandırdı; onu, o harareti, daima ateşin, samimi, sadık ve hayatın seve ölüme veren aziz arkadaş bu gün imiş gibi on binler teşkil eden halk kitlesinin başında, kumanda mevkiinde, amele mihtinglerinde, harp süperlerinde görmeye, „İstiklâl, her şeyden evvel İstiklâl, her şeyin üstünde Azerbaycan ve onun kurtuluşu!“ diyen asabi heyecanlı, fakat vicdanından kopup gelen pâk ve samimi senin eşitliğe başladın.

O, Bakü'nün petrol muntakalarından en mühimlerini teşkil eden, Şanşuçu köyünden idi:

Balahan Zabrat, Ramani, Bulbule, Emirhacıyan, Sarahana gibi on binlerce amelenin çalıştığı yerlerin merkezi rolünü oynayan ve ihtilâl hareketlerine merkez teşkil eden bu köyde, bolşevikler tarafından kurşuna dizilen merhum Agabala Mecit-zade arkadaşla beraber ta 1914 senesinden beri „Musavat“ teşkilatının başında duran ve rus hakimiyetinde mücahede yürüten Caferi ben son defa olarak yine bu köyde, vazifesi başında, 1920 senesi 24 Nisanında görmüştüm.

terek halk dili ve resmi devlet ve matbuat lisanı Türkçe olmuş ve yine Türkcedir.

Azerbaycan dahilinde Azeri Türkçesininin, Azerbaycan hars, san'at ve an'anasının vüs'at ve şümula hakkında kat'î bir fikir edilmek için bu kadar dişe bilizir ki, ermenilerden Madatof gibi, Vartan gibi, daha bir asır evvel, hece vezninde türkçe şiir yazan kuvvetli Türk şairleri yetişmiş olduğu gibi on dokuzuncu asrın ikinci yarısında başlayan Azerbaycan Türk sahnesine Jaha o zaman Alma hanım gibi Türk san'atçıları intisap ettirmişti.

— Ondokuzuncu asrın sonlarından itibaren Azerbaycan'a gelen rus muhacirleri ise Azerbaycan Türk sahnesine Serafima, Şura, Hava gibi kuvvetli aktisler verecek kadar Türkleşmişlerdi.

Azerbaycan musikisi bütün Kafkasya'da müşterek denecek derecede umumdur.

Bütün bu söylediklerimizden çıkarılan mâna ne dir?

Daha carlıgın kan ve ateş saçan kuzud hakimiyeti devrinde kendisini göstermiş olan Azeri Türkünün bu birleştirici, ufak kabilelerin terakkiye intisabını teşkil edici müsbet medeni hegemonisi, dünyayı ruslaştırarak isteyen kızıl imperyalistleri cidden korkutacak ve buna karşı „esaslı tedbirler“ almakta sevketmiş olacaktı. İşte bu on beş mîllete parçalamaya, „parçala ve hükmet!“ düsturuna sadık olan Moskvanın „esaslı tedbirlerinden“ en mühim midir.

Bir kaç yıl evvel bir bolşevik „aka-

— Ondan üç gün sonra istilâ vaki olmuş, Azerbaycan vahşi ruslar tarafından işgal edilmişti. Bir çok arkadaşlarımız vahşi müstevliler tarafından kurşuna dizilmiş, bir çokları Hazer denizinin dalgaları arasında boğdurulmuş, bir çokları Rusyanın buzlu denizlerine sürülmüş, bazılarında memleketi terke, yad ellere ve komşu memleketlere iltica eylemeye mecbur kalmışlardı. İşte Cafer arkadaş ta harice kârlardan biri idi.

O zaman ben içeride kalanlarla beraber gizli hayata geçmiş, ilk neslin carlığı mücahede metodunu tatbikine mecbur kalmıştık. Senelerle çalıştıktan sonra iki yol ayırında kaldık: ya çeka bodramlarında bilamuhakeme kurşuna dizilmek, veya harice çıkmak! . . .

Hazrede hakim olan müthiş şimal rüzgârı, (Hazri yeli) kayıkımızı Azerbaycanla İranın müşterek hudut şehri teşkil eden Astara'ya atmıştı. Pasaportuz geldiğimiz için İran hudut muhafizleri bizi ruslara teslim etmeye karar vermiş, bu maksatla şehri ikiye ayıran Astara çayının üzerinden uzanan köprüye götürürken, birden karşına Cafer arkadaş çıktı. Ve onun teşebbüsü ile bilmem kaçncı defa olarak hayata kavuştuk.

Bu 1924 senesi iptidaları idi. Cafer o zaman Astara, Erdebil ve Nemim taraflarında çalışıyor, hududun öte tarafında, Lenkeran dağlarında devam eden isyan hareketlerini, Azerbaycan'da ceryan eden hadiseleri yakından takip ederek haricete Milli teşkilatlarımıza bildiriyordu.

Bolşeviklerin defaatle vuku bulan intiriklerine, süikastlarına, hile ve desiselerine rağmen Cafer arkadaş buralarda bu şerefli vazifesini 1930 senesi nihayetlerine kadar devam ettirdi.

Fakat Azerbaycan'da bolşevik fecatini bütün dehşetleriyle devam ettirdi. 1928—30 seneleri Azerbaycan köylüsü en korkunc günlerini yaşamakta idi. Azerbaycan köylüsü „bir simf olarak inhayat“ karar vermiş olan müstevli kuvvet her yerini kane ve ateşe vermişti. Azerbaycan köylüsü kafilere kafilere Sibirya'ya sürülüyor, binlerce kurşuna diziliyor, köylünün malı, koyunu, evi bağı elinden alınarak sosyale edilmekte idi.

Sürülen ve imha edilen Azerbaycan köylüsünün yerine rus ve ermeni mücahidi iskan ettirilirdi.

Ölme istemeyen, yurduna, vatanına, dede-baba ocagını mukaddes bir vedia gibi seven ve takdis eden Azerbaycan köylüsü silaha sarılmış, isyan bayrağı açmıştı.

Azerbaycanın dört bir tarafına kızıl ordu, top, tavyare, zehirli gaz müfrezeleri sevk olunmuştu. Aylarca mukavemet eden Azeri köylüsü kimsen dağlara, ormanlara, kimsen de İrana çekiliyordu.

demiki“ Moskva'da intişar eden „Novi Vostok“ (Yeni Şark) mecmuasında Azerbaycan Türklerinin asimilasyon kabiliyetlerinden şikayet amiz bir makale neşretmişti. Sovyet „profesörleri“ bu makalesinde Azerbaycan Türklerinin çok sür'atla artmakta olduklarını, her sene artına nisbetinin diğer milletlerde görülen tabii teyazyitten çok fazla olduğunu, bunun de, Azerbaycan'da ki Türk olmanın milletlerin sür'atla Türkleşmesi neticesinde vaki olduğunu kayderek Moskva'nın nazarı dikkatini celbediyordu.

Zifed, Tamaşefski, Aşmarın, Selihano- vîç, Baybakof, Sisoyef, Pohomof v. s. gibi şöven rus profesörleri, Azeri Türkünün bu sür'atla artmamasını önüne geçmek, Azerbaycan medeni hegemonisini kırarak ve bütün Azerbaycanı kolayca ruslaştırmak için işe koyuldular. On dört „millet“ mahsus şubeleri olan tetkik cemiyetleri yaradıldı. Bu „zavallı milletlerin mahvolup gitmemesi için“ göz yaşları aktırmaya başladılar. Mes'ele „alimlerin“ tetkiklerinden Moskva'nın müzakeresine intikal etti ve neticede“ küçük tarihî milletlerin hars ve hususiyetlerini muhafaza maksadında“ meydana, Türckeden başka kürte, tatca, taş, lezzi, udin, tatar v. s. ce alfabe, gramer, yazı, matbuat, en nihayet siyasi muhtariyetler çıktı; Azerbaycanın sinesinde sayısız hesapsız „muhtar sovyet cumhuriyetleri“ meydana geldi. Fakat bu parçalamaya Azerbaycanlıları öldürmek, onun yerine rusluğu kaim etmek için idi.

Ankara'dan tebrikler

„İstiklâl“ gazetesini idare heyetine!

Azerbaycan'da yükselen ve milliyetçi azeri gençlerinin ilk ve son parolası olan „İstiklâl“ arzusunun gazetinizde yeri bir ifadesini bulduk. Bu yenilik milli haklarımızın daha kuvvetle mudafaa edilmiştir. Güzel yurdumuzun esaretten kurtuluş, sıcak koynunu Azerbaycan istiklâlinin remzi olan üç renkli bayrağa açacağına iman ediyoruz. Bu imanımızı kurtuluş mücahedelemizin katıyefi ve mücahitlerimizin sarsılmayan azmi teyit ediyor. Yarının halâskarı olan, bugünkü kahramanlarımızı selam eder, milli mücahede uğrunda ki sesimizi harici aleme işitiren ve şanlı istiklâl mücahedelemizi kuvvetlendiren sizleri tebrik ederiz.

Yaşasın kurtuluş davamız!
Yaşasın „G. P. U.“ bodrumlarında ve Solovkide inleyen kardeşlerimiz!

Yaşasın büyük şehimiz Emin Bey!
Eserf Teymur, İsa Tayluga, Lutfi, H. Osman, Hasan, Muhiitin, Sezai, İhsan, M. Faik, Necmettin, Salih Necati, Türkistanlı Zahit, Şinasi

„İstiklâl“ gazetesinin muhterem idare heyetine!

Aziz arkadaşlar!
Kalpleri yakan, gönülleri peşinden sürükleyen şahhar bir mefhumu başında başlık olarak gördüğümüz „İstiklâl“ gazetesini elimize azeri arkadaş ve fikir yoldaşlarımızdan biri verdi. „İstiklâl“ başlığının altında başmuharrir M. E. Resulzade'nin ismini gördüm . . . Ne kadar tabii ve ne kadar haklı bir yakınlık . . .

İrana, çoktulu, çokulu, koyunlu-davarlı köylü muhacireti başlamıştı.

İşte böyle bir zamanda Cafer gelen biçimlerini muracaat ettikleri yegâne bir adam olmuştu. Bu zavallıların yerleştirilmesi, kurtarılması, bunların feryadına tercüman olarak seslerinin medeniyet dünyasına eşitirilmesi Cafer için en mukaddes vazifelerden biri olmuştu.

Fakat bolşevik faaliyetlerinde devam ediyorlardı.

Onlar Caferi ya öldürmek, veyahut bundan uzaklaştırmak aziminde kat'î idiler. Nihayet muvaffak dahi oldular; İran hükümeti nezdinde vuku bulan teşebbüsleri neticesi olarak, Cafer, diğer muhacir Azerilerle beraber Erdebil ve Tebriz taraflarından cenubu İrana sürüldüler. Cafer arkadaş Tahrana getirilmiş. Muhaciret, ihtiyac, mahrumiyet, Cafer arkadaşın o yorulmaz ve yılmaz demirden vücuduna bir de verem gibi bir afet musellat etmişti. Tahranda'ya hasta olarak yatsa bu koca partizan, daha genç

Cihan harbi, bütün dünyada olduğu gibi türk ülkelerinde de yuku kasrgası ile devam ederken, Türkiye ümit nuru saçan mukaddes bir davanın başında yeni Resul-zade'yi görüyorduk. Azerbaycan cumhuriyetinin istiklâli cihana tamturmak için uğraşıyor, onu haricete ve dahilde dogmadan öldürmek ve ya yâşamamak isteyen hak gâsiplerine milletimizin hunhar ve ezeli düşmanları ile mücahede ediyordu. O tarih yapraklarını şanlı bir türk menkebesile süsleyen büyük bir kahramandır ve „İstiklâl“ deyince onun muhterem şahsını, Resul-zade deyince „İstiklâl“ın şahhar cazibesini hatırlanmak kabilmiz! Gazetinin henüz bakda bir tarafına bakmadan davasını ne olduğunu anlamış ve yüksek kıymeti hakkında hükümünü verdim . . . Kafkasya'nın şirin beldesi Azerbaycan! Sen ne kadar cazip ve ne kadar fetanmış! . . . Asırlardan beri cedadımız senin için bogustu, senin için yüz binlerce evladını seve seve verdi. Bu günde yanında her türkün senin uğruna canını vermekte bir an bile tereddüt göstermeyeceğine eminim. Seni şimdi şahlanmış yazgı bir atm sırında kahraman Resul-zade'nin çelik kolları arasında halâsa ve istiklâle doğru koşarken görüyorum.

Aziz arkadaşlar!
Davamız — davamız; yolunuz — yolunuzdur!

Davamız kutlu; yolunuz açık olsun!
Ankara Sami Cemal

yaşında iken, bu mahrumiyet, verem ve iztiraplara duramıyarak gözlerini ebediyen kapamıştır.

Cafer arkadaşın, şimdi esir ve mahkûm vatanın üzerinde dolayan ve binlerce istiklâl şehitlerinin ruhlarına karışarak zincirlerle inleyen milletimizle beraber göz yaşı akıdan ruhu karışında di çökerek ona bütün varlığımızla rahmetler okurken Cafer arkadaşın senelerden beri kahramancasına yucaltığı istiklâl havrakını aynı metanet ve azimle yükseltmek devam edeceğimizi bir daha ahde- delim. Bu ahit onun aziz ruhunun istiklâli için en mukaddes bir dua olurdu.

Çünkü Cafer İstiklâl uğrunda öldü; istiklâl için öldü, istiklâl için yorulmadı, yılmadan çarpışarak öldü. Cafer, İstiklâl yoluna verdığımız kurbanların biridir.

O İstiklâl ve Azerbaycan diyerek can verdi.

Yaşasın Azerbaycan istiklâli.
17. 1. 1932. Mirza-Bala

Azerbaycan'da Türk olmayan milletlerin mecmuunu yüzde 49 gösteren sovyet istatistikli bu 49 içerisinde rusları yüzde 13 ermenileri yüzde 23 olarak zikrettikten sonra yerde kalan ve ehalinin yüzde 13 nisbetini teşkil eden yeni „milletler“ için tam on iki lisan yaratmış idi.

Bundan sonra, Azerbaycan'da bilumun orta ve lise gibi mekteplerinde rusca tedrisata şuru edildi. 1926 senesinden itibaren işe şehirlerdeki ilk mekteplerde ruscanın tedrisine liselerde daha ziyade takyiesine karar verildi. 1927 senesinden itibaren bu ruslaştırma kararı köy mekteplerinde dahi tatbik edildi. *)

Şu malumat kaydeden „Komünist“ gazetesinde Azerbaycan maarif komiserliğinin aşağıki tamimi dikkata değer; tamiminde deniliyor ki:

„Her millet kendi lisanında tahsil görmekte bir olmakla beraber, rus olmaya rus mekteplerine girmek isteyen milletlerin çocuklarına dahi kimsen mani olamaz . . .“

Aynı zamanda Azerbaycan devlet lisanının ve devlet müesseselerinin dahi ruslaştırma müstevli kuvvet bu imperyalizmine „inkilab“ bir mâna veremeye çalışıyordu. „Komünist“ gazetesinin (Bir kânunu sani 1926) bir makalesinden aldığımız bu parçaya dikkat ediniz:

„Büyük inkilâp ve onun mefkûresini taşıyan rus dili, kendi medeniyet ve edebiyatı vasıtasile gençlerimizin mef-

*) „Komünist“ 1926 Kânunu sani 25.

Stalin ve Çin komünistleri

Ate ajansının verdiği habere göre Çin komünist fırkası namına Moskva'ya gelen çinli heyet Stalin tarafından kabul edilmiştir. Heyet Stalin, Çinde kizıl ordunun mustakbel hareketi hakkında bir „rapor“ taktim etmiştir. Halin vuku bulan beyanatında heyete teminat vererek demiştir ki: „Asyadaki vaziyet dolayısıyla husule gelen çok girift münasabeter döğümü-nün soyvet ordusunun şiddetli bir darbesile kırılacağı zaman pek uzak değildir.“

Heyet Stalin'den sonra harbiye komiseri Vorosilofu ziyaret etmiştir.

Azerbaycan musiki hey'eti

(İstanbul mektubu)

İstanbulda intişar eden „Yeni Gün“ gazetesinin 20 İkinci Teşrin 1931 tarihli nüshasında „Azerbaycanlı artistler“ başlığı altında şu sözler yazılmıştır:

„Azerbaycan Türkleri, son zamanlarda memleketimizde de haklı bir ragbet bulan musikisinaslar yetiştirdiler. Azeri şarkıları, Anadolu melodilerinin âdetâ daha garplılaşmış benzerlerinde ve nâg-melerinde mübte için içe tesir eden rakik bir mâna vardır.“

Azeri raksları da bizi yadırgatmayan hususiyeti hatırdır.“

Bir, iki yıl evvel, başta muktedir ve mahir taristimiz Hüseyin Bey olmak üzere, vatan cüda münevver gençliğine teşebbüsü ile teşekkül etmiş olan bu heyete halî hazırdaki İstanbul yüksek mekteplerinde tahsilde bulunan bir kaç muhacir genç, Mehmet Farzalı Bey gibi tanınmış ve büttün Azerbaycanda maruf hanedemiz, Mehmet Hüseyin Bey gibi çok kıymetli genç artistimiz, teğannileri, millî danslarla herkesi teshir eden Asya, Sara ve Sara hanım isminde genç kızlarımız dahil bulunmaktadırlar. Geçen sene Amadolunun Karadeniz sahillerine bir turne yapan heyet büyük muvaffakiyetlerle dönmüş, ondan sonra İzmir başta olmak üzere Amadolunun Akdeniz havzasında aylarla muvaffakiyetli faaliyet göstermişti.

Halî hazırdaki heyetin bir kısmı Ankarada çalışmakta, isimleri yukarıda geçen kısmı ise İstanbulda, Bey oğlu „Mullen ru“ tiyatrosu ile Şehzade başı „Ferah“ tiyatrosunda hergün aşkamları icrayı teğanni etmekte ve İstanbul halkı tarafından samimiyetle alkışlanmaktadır.

Hüseyin Beyin Millî musikimizde sahasındaki geniş ve zengin malumatı, Mehmet Hüseyin Beyin Millî edebiyatımız ve millî havalardaki iktidarı, Mehmet Farzalı beyin hanedelikteki hüneri, kızlarımızın Millî danslarımızı yaratımaktaki şayanı takdir kabiliyetleri sayesinde çok muvaffak olan heyet her gün bir yenilik göstermektedir.

„Arşın Mal Alan“, „O olmasın bu olsun“, „Leyli ve Mecnun“, „Ash ve Kerem“, „Aşık Garip“ gibi millî opera ve operetlerimiz heyetin tükenmez menbâni teşkil ettiği gibi zengin halk motiflerinde Mehmet Hüseyin Beye yeni eserler yaratmak imkânını vermektedir. Mehmet Hüseyin Bey, millî şairlerimizin şiirlerini bestelerek okurken şiddetle alkışlanmaktadır. Musiki heyetinin musiki kısmı Tar (Hüseyin, Kâmil, İhsan), kemança (Muhisim), piyano (Ali) garmon ve bugünlerde ilithak edecek balaban-zurna (Sadık)dan ibarettir.

Azerbaycan Musiki heyeti, muhaciret hayatında maddî ihtiyacların temin etmek için teşekkül etmiş olmalık beraber millî harsımızı yaşatmak ve tanıtmak hususundaki büyük ve unutulmaz hizmetleri şüpheden ârîdir. Temenni ederiz ki heyet gittikçe daha çok terakki etsin, Azerbaycan Türk musikisinin sesini başka memleketlerde de eşittirmeye muvaffak olsun.

İstanbul 30. 12. 1931. A. K. K.

Azerbaycan'da

Amele iğtişaları

Geçen nushamızda Bakı'da kooperatiflerde erzak bulunmaması yüzünden büyük bir galabalık tarafından iğtiş yapıldığını ve bu hareket amelelerin dahî iştirak ettiğini haber vermiştik. Bu haberi tevir eden „Krest. Ros.“ gazetesine göre ayrıca bir iğtiş vakası ameleler tarafından yapılmıştır. „Parijskaya Kommuna“ nam depo amelelerinden büyük bir grup ayrıca maas ve zaruri eşya alamadıklarından dolayı Azerb. komiserler heyeti binasına dogru şikâyet için yollanmış ve nımayış kârane bazı hareketlerde bulunmuşlardır. Hadise mahalline gelen G.P.U. memurları ameleleri dağıtmıştır. Neticede biri ağır ve altısı hafif olmak üzere 7 amele yaranlanmıştır.

Pamuk planı tehlike altında

„Komünist“ gazetesinde (N. 269) okuduğuna göre Azerbaycanın pamuk muntakalarında pamuk toplama işleri son derece feci bir vaziyettedir. Mesela Kara-Çalada 70 bin sentr pamuk toplama icap ederken ancak 19 657 sentr toplana bilmiş ve mütebakisi telef olmuştur. Mes'ele yalnız bunlarda bitmiyor, toplanmış olan pamuklar bile vesatsizlik yüzünden fabrikalara nakledilemediğinden yağmur altında çürümektedir. Gazete yalnız Kara-Çalada değil, Azerbaycanın diğer muntakalarında dahî pamuk toplama işinin son derece feci vaziyete olduğunu kaydederek pamuk planının büyük bir tehlike altında bulunduğunu da ilâve etmektedir.

Ameleler nasıl yaşıyor?

Azerbaycanın Ucar pamuk fabrikasının „Bakinski Raboçi“ gazetesine (N.

276) gönderilen bir mektupta denildiğine göre ameleler mevahî gıdaye ve zaruri eşya bulamadıklarından gayet fena bir hâlededirler. Beşinci aydır ki ameleler sabun ve manufaktür namına hiç bir şey alamamışlardır. Gazete diğer bir çok fabrika ve imalatane amelelerinden dahî bu kabil şikâyet mektuplarının geldiğini kaydetmektedir.

Bir tayın

Bakı gazetelerinde okuduğuna göre Azerbaycan komiserler hey'eti, bir müddet evvel köylüler tarafından katledilen Azvodhoz (Azerb. Su müessesesi) reisi Hüsi Hacıyevin yerine D. Galilof nam birinin tayinine karar vermiştir.

Yeni tevkifler

„Bakinski Raboçi“ gazetesinde (N. 283) okuduğuna göre Bakı'da emek ihtikârı yapmak cürmü ile itham edilerek yenden 30 kişi tevkif edilmiş ve mahkeme verilmiştir. Bundan evvel yine aynı cürümle tevkif edilerek mahkemeye sevk edilmiş 80 kişinin muhakemesi yapılmış ve mahkemenin kararile muhtelif müddetlerle hapis cezasına mahkûm edilmişlerdir.

Yanacak yok

„Komünist“ gazetesinin (N. 282) verdiği malumata göre Bakı'da yanacak bühranı şiddet kespemmiş ve odun, kömür tedariki müşkül bir vaziyete girmiştir. Kooperatifler tarafından Lenkeran'dan getirtilen bir miktar yanacakla ancak hükümet müesseselerinin bir kısmı temin edilmiş, çahlye hiç bir şey verilmemiştir. Yakında getirilecek odun kömürden bir kısmının ehaliye bırakılacağı tassavvur edilmektedir.

Lehistan ve Sovyetler

Tesvit edilen ademi tevâüz muahedesi hakkında mahalli leh gazeteleri ne diyor?

Lehistanla Sovyetler arasında aktedilecek ademi tevâüz muahedesinin iki hafta bundan evvel Moskva'da tesvit edildiği malumdur. Karilerimizi leh matbuatının bu husustaki mufalaalarile âşina etmek maksadile resmî, gayri resmî ve muhalif gazeteler fikirlerini hulase ediyoruz:

Resmî „Gazeta Polska“nın fikrince „muahedenin tesvit edilmesi akti demek değildir. Tesvit etmek demek, esas prensipleri tesbit ve formulere etmek demektir. Muahedenin hayata tatbiki için ise siyaset mahiyette bir çok momentlerin olması lâzımdır. Gazeteye göre Sovyetlerin garp hududu boyunca sülh temini meselesi dahî bu siyasi mahiyeti haiz momentlerden birini teşkil eder. Bu nokta, kati ve muayyen bir tarzda haledilmeli dir. Halî hazırdaki şarkî Avrupada sülhün teessüs ve tahkimine mani teşkil eden şey Sovyetlerle Romanya arasında çıkan fikir ihtilâflıdır, bu noktada da uyuşulursa artık mes'ele kalmamış demektir.“

Bolşevik alehdin „Kur. Poranni“ diyor ki: „Biz bu gün sülhü temin eden beynelmillet münasabettlerin enfilasyonu devrinde yaşıyoruz. Haddi zatında bu enfilasyon sülh uyuşmalarının en zaif bir noktasını teşkil eder. Zira yeni sülh

Bir konferans

Haber aldığımız göre Azerbaycan heyeti murhassa reis vekili Dr. Mir Yakup Bey bir müddet evvel Paris'te „Promete“ mecmuası idarehanesinde „Millî hareketler ve milliyet mes'alesi“ mevzuunda bir konferans vermiştir. Mir Yakup Bey milliyet mes'alesinin tarihî tekâmülünü izah ettikten sonra bu gün Rusya ziyafiti altında bulunan gayri rus milletlerinin millî hareketleri üzerinde tevekkül etmiştir. Konferansta bulunan azeri, gürcü, Şimalî Kafkasya, türkistanlılar konferans bitince münakaşeye iştirak etmişlerdir. Konferans her kesce takdir edilmiştir.

Sovyet sanayii ne halde?

Son gelen Moskva gazetelerinden öğrendiğimize göre Sovyet fabrikaları madensizlik yüzünden istihşal planını ikmal etmek hususunda son derece müşkülâta karşılaşmışlardır.

Bilhassa Ukrayna'da kendini gösteren bu ham mal kıtlığına misal olmak üzere Harkof'ta bulunan alüminyum fabrikasının âtl vaziyeti zikredilebilir. Gazetelerin verdiği habere göre mezkûr fabrikanın bir çok şubeleri tatili faaliyette emiştir.

Ham mal kıtlığı yüzünden ameleler fabrikaları terk etmekte ve başka iş bulmaga teşebbüs etmektedirler. Son üç ay zarfında fabrikalardan 2000 usta amele gitmiştir. Son ay programının heyeti münmüyesile ancak yüzde 23 nisbeti ikmal edilebilmiştir.

Vasilevski'ye jubile

Haber aldığımız göre Varşovadaki „Promete“ klubuna dahil milletlerin mümessillerinden müteşekkül hususi bir komiyon tarafından leh publislislerinden L. Vasilevski'nin 40 senelik faaliyetini tesit için Şubatın 16 sında Varşova'da bir jubile yapılmıştır.

Vasilevski kimdir?

Azerbaycan, Gürcistan, Şimalî Kafkasya, Don, Kuban, Edil-Ural, Türkistan, Ukrayna, Kırım ve diğerlerinin istiklâl davası ile yâkandan alakadar olan Vasilevski, ötedenberi milletler, ekalliyetler, mes'alesini gerek nazari ve gerekse tecrübi bir tarzda tetkik etmiş ve bu sahade ihtisas kesp etmiş bir publisisttir. Vasilevski Lyov ve Praga darülfünunlarında yüksek tahsilini bitirdikten sonra geçen asrın sonelerinde leh sosyalist fırkasına intisap etmiş ve bilahere rus hükümetinin takibatına maruz kalınca Londra'ya gitmiş ve orada 4 sene „Utro“ gazetesini idare etmiştir. Daha o zamanlarda her milletin kendi millî-devletle ideallerinin tahakkuku için müstaklil bir şekilde yazamaga muhtaç olduğu fikrini tervie ve bu mevzu etrafında bir çok eserler vucude getirmiştir. 1918 de müstaklil Lehistan cumhuriyetinde haricîye nazırı, 1920 de Lehistan'ın Estonya sefirî olan Vasilevski, ekalliyet mes'eleleriyle bilhassa meşgul olmuş ve bu sahade aktif çalışmıştır: Mahkûm milletlerin istihşal mes'alesine büyük bir sempati besleyen Vasilevski, yazmış olduğu „Litvanya ve Belorusya“, „Ukrayna millî probleminin tarihi tekâmülü“, „Fenlandya“, „Nazariyat ve hayatta millî mes'eleler“ gibi eserlerinde daima mahkûm milletlerin istihşal tezini mudafaa etmiştir.

Sovyet ittihadi dahilindeki milletler mes'alesini derinden tetkik eden Vasilevski'ye göre Rusya dahilinde istiklâl isteyen mahkûm milletler muhakkak surette istiklâllerini elde edecek ve mahkûmiyet devri uzun sürmeyecektir.

M. Gorki'ye tavsiyeler

Rus edibi M. Gorki'nin uzun süren bir dârgünik devrini muteakip bir kaç sene denberi nedense ikametini bir türlü vaz geçemediği „kapitalist“ dünyasına arka çevirerek kız vusketi cennetini medhe başladığı ve bu maksatla „Pravda“ ve „Izvestiya“ gazetelerine sovyet rıasasını medih yollu, mütebesbisane ve mubalagakârane makaleler yazdığı malumdur. M. Gorki'nin yine „Pravda“ gazetesindeki itirafına bakıldrsa yazmış olduğu makaleler hiçte ummadığı halde „yoldaşlar“ın tenkidine maruz kalmış ve bu hususta bir çok mektuplar almıştır.

Kızıl edibin aşırı derecede yapmacık yazılarında kendi „yoldaşlar“na bile aritkinâ gelmiş olacak ki bunlardan biri M. Gorki'ye çok geride kalmakla itham ederek yazıyordu: „Siz artık bir sanatkar değil bir ihtiyarsınız, sizin gibi ihtiyarlar kendilerini gerçi hayati cabil kapucular ve aşçı kadınlar tarafından idare edilen bir memleketle dinleyen yoksada yenede öğretnegi severler.“

Diğer bir „yoldaş“da M. Gorki'ye yine eski haline rucu etmesini yani bir serseri gibi dolaşmasını teklif ediyor ve diyor ki: „Sopam eline al, çippeni sırtına geçir ve her tarafı doluşüp seyrat.“

Kızıl cenneti eskisi gibi dolaşacağı takdirde elim sahemeler, feci haller göreceğinden emin olan M. Gorki bu tavsiyeye pekta yanaşmıyor ve şu yolda bir cevapla itikfa ediyor: „Ben bunu yapamam, zira gezintiye sarf edecek vakitum yoktur, zamanında kâfi kadar gezmiş ve dolaşmışımdır.“

Verantw. Redakteur: Herbert Wolf, Berlin
Sonnendruckerei G. m. b. H. matbaası, Berlin-Charlottenburg, 4